Punainen Risti
Röda Korset

LAUSUNTO

Eduskunnan valtiovarainvaliokunta
Työ- ja elinkeinojaostolle

28.10.2021

Suomen Punaisen Ristin lausunto hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi vuodelle 2022 (HE 146/2021)

Teema: Kotouttaminen vuoden 2022 talousarvioehdotuksessa ja kotoutumisen kehittämishaasteet (PL 32); Maahanmuuttajien työllistymisen tilanne ja kehitysnäkymät; Maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllisyyden edistämisen toimenpiteet ja resurssit

Suomen Punainen Risti kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022, ja siihen liittyen maahanmuuttajien työllistymisen kehityksestä sekä kotoutumisen edistämisestä.

Suomen Punainen Risti on viranomaisia tukeva julkisoikeudellinen yhteisö, jonka oikeudellisesta erityisasemasta on Suomessa säädetty lailla (238/2000) sekä sen nojalla annetulla tasavallan presidentin asetuksella (827/2017). Suomen Punainen Risti järjestää maahanmuuttajien kotoutumista tukevaa toimintaa, avustaa maahan saapuvien kiintiöpakolaisten vastaanotossa sekä ylläpitää vastaanottokeskuksia Maahanmuuttoviraston toimeksiannosta.

Lisäksi Suomen Punainen Risti tukee kaksisuuntaista ja varhaista kotoutumista sekä vahvistaa yhteisöjen ja yksilöiden kykyä ottaa vastaan uusia tulijoita sekä valmiuksia toimia rasismia vastaan. Järjestön Kontti-kierrätystavaratalot työllistävät myös maahanmuuttajataustaisia pitkään työttömänä olleita henkilöitä.

1. Kotouttaminen vuoden 2022 talousarvioehdotuksessa ja kotoutumisen kehittämishaasteet

<u>Osaamiskeskusten ja järjestöjen toiminnan rahoitus</u>

Aktiivinen ja oikea-aikainen kotouttaminen sekä kielen oppiminen ovat avaimia kokonaisvaltaiseen kotoutumiseen. Viranomaisten kotouttavan toiminnan lisäksi kolmannen sektorin toimijat tarjoavat laadukkaita ja monipuolisia kotoutumisen tuen toimintamuotoja. Niiden hyödyntäminen onnistuu parhaiten, kun kolmannen sektorin toimijat ja viranomaiset ovat aktiivisessa vuorovaikutuksessa keskenään. **On kiitettävää, että talousarvioesityksessä on huomioitu kolmannen sektorin rooli kotoutumisen edistämisessä. Samaan aikaan kuitenkin järjestöille ja muille toimijoille varattujen avustuksille varattua osuutta on talousarvioesityksessä laskettu, ilman että sille on annettu erityisiä perusteluita.**

Järjestöille myönnettävät avustukset kotoutumisen edistämiseen sekä rasisminvastaiseen työhön mahdollistavat sekä olemassa olevien hankkeiden jatkamisen että uusien käynnistämisen. Kotoutumisen hankkeet ovat luonteeltaan pitkäkestoisia ja vaativat pysyvien käytäntöjen muodostumista. **Projektimaisuus ja sirpalemaisuus eivät edistä tällaista**

lähestymistapaa, joten merkittävät muutokset rahoituksessa vaikuttavat myös jo aikaisemmin tehtyyn pitkäjänteiseen työhön.

Viranomaisten kotouttamistoimenpiteet keskittyvät pääsääntöisesti kielenopetukseen ja koulutukseen tai työnhakuun, ja ovat siten joko työvoimaviranomaisten tai kunnan sosiaaliviranomaisten vastuulla. Sen sijaan kotoutumiseen liittyvät lukuisat muut elementit esimerkiksi **kuntiin siirtymisen tai yksinkertaisten arkipäivän asioiden hoitamisen osalta jäävät käytännössä kolmannen sektorin vastuulle.** Kotoutumisen edistämistä tukevien vapaaehtoistoimintamuotojen lisäksi kolmannen sektorin tarjoama toiminta edistää maahanmuuttajien työllistymistä, sillä vapaaehtoistoimintaan osallistumisen kautta maahanmuuttaja kasvattaa verkostojaan ja saa lisätietoa paikallistoiminnasta, joka voi auttaa työelämään valmistautumisessa tai harjoittelu- tai työpaikan löytymisessä.

Viranomais- ja järjestöyhteistyötä sekä molemmin puolista tiedonvaihtoa sekä yhteistä suunnittelua olisi syytä lisätä toiminnan kaikilla tasoilla. Kotouttamisen osaamiskeskus tekee tärkeää työtä tarjotessaan poikkihallinnollista tukea valtion, kuntien ja järjestöjen asiantuntijoille. Eri tahojen sisällöllinen ja toiminallinen yhteistyö tuo lisää tehoa ja suunnitelmallisuutta kotoutumisen tuen toimenpiteisiin. **Myös Kotoutumisen osaamiskeskuksen rahoitusta on talousarvioesityksessä vähennetty**, ilman että sen tehtäväkenttää on ainakaan esityksen seliteosassa perusteella juurikaan muutettu.

Kuluva budjettikausi on mahdollistanut uusien, kuntien moniammatillisten keskusten perustamisen. Niiden toiminta on vasta käynnistysvaiheessa ja siksi **on hyvä, että näiden keskusten rahoituksen on tarkoitus jatkua aikaisemmalla tasolla, ja että maahanmuuttajien ohjaus- ja neuvontapalveluita on tarkoitus muutenkin vahvistaa.** Toisaalta osaamiskeskusten toiminnan laajentamisellekaan ei ole varattu uusia määrärahoja.

Suomen Punainen Risti katsoo, että yhdistettynä Kotoutumisen osaamiskeskuksen rahoituksen lasku sekä järjestöille varattujen määrärahojen väheneminen voivat johtaa jo käynnissä olevien hyvien kehityssuuntien katkeamiseen. Tämä on erityisen huolestuttavaa huomioiden tuleva sote-uudistuksen tuomat muutokset.

Sote-uudistuksen eteneminen ja uusien hyvinvointialueiden käynnistyminen edellyttävät myös uudenlaisen vuoropuhelun ja kumppanuuksien rakentamista. Tässä yhteydessä tulisi huolehtia siirtymävaiheen toiminnoista siten, etteivät vuoropuhelu ja toiminnan rahoitus katkea. Kotouttamisen osaamiskeskuksen ja kuntien osaamiskeskusten koordinoivat roolit ovat tässä keskeisiä.

<u>Kunnille maksettavat valtionosuudet</u>

Talousarviossa etenkin valtion korvauksiin osoitetut määrärahat ovat huomattavasti alemmat (-10 %), mikä osin selittyy maahan saapuneiden turvapaikanhakijoiden ja sitä myötä oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden määrän laskulla. **Lasku on tästäkin huolimatta kuitenkin varsin merkittävä**. Toisaalta korvauksiin on sisällytetty lisäyksiä johtuen pakolaiskiintiön nostamisesta sekä Afganistanista evakuoiduista henkilöistä kunnille maksettavista korvauksista, mikä on kiitettävää.

Esityksessä on todettu, että kansainvälistä suojelua saavien henkilöiden kuntiin ohjautumista edistetään tehostamalla kuntakorvausjärjestelmän toimivuutta sekä tiivistämällä valtionhallinnon eri toimijoiden ja kuntien välistä yhteistyötä. Tehostamistoimenpiteitä ei tässä yhteydessä ole tuotu esille.

Suomen Punainen Risti huomioi, että jo nykyisellään kuntapaikkojen löytäminen sekä oleskeluluvan saaneille turvapaikanhakijoille, että kiintiöpakolaisille on ajoittain haastavaa. Kunnille maksettavien korvausten määrää tulisi siten arvioida mieluummin ylöspäin kuin alaspäin, jotta vastaanottohalukkuus ei jää riippuvaiseksi ainakaan määrärahojen puutteesta. **Talousarvioesityksessä tehty arvio turvapaikanhakijoiden määrän kehityksestä vaikuttaa nähdäksemme varsin matalalta huomioiden Euroopan lähialueiden turvallisuus- ja kehitysnäkymät.**

2. **Maahanmuuttajien työllistymisen tilanne ja kehitysnäkymät; Maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllisyyden edistämisen toimenpiteet**

Talousarvioesityksessä on huomioitu, että maahanmuuttajien kotoutumisen alkuvaiheen palveluprosessia, palvelutarpeen arviointia, osaamisen tunnistamista, ohjausta, monikielistä yhteiskuntaorientaatiota, kieli- ja kotoutumiskoulutusta, kielitaidon testausta ja muita maahanmuuttajille suunnattuja palveluita kehitetään. Tämä edellyttää, että aktiivisesti etsitään keinoja, jotka mahdollistavat pääsyn työmarkkinoille niin naisille kuin miehillekin. Tämä työ on tehokkainta, kun se aloitetaan varhain.

Varhaisen kotoutumisen aikana luotu osaamis- ja ammattiprofiili nopeuttaa kotoutumista sekä ymmärrystä tarvittavista työelämätaidoista. Suomen Punainen Risti katsoo, että turvapaikanhakijoiden osaamisen kartoitus tulisikin lähtökohtaisesti tehdä jo vastaanottokeskuksissa. Esimerkiksi periaate, jossa kielikoulutukseen tulee päästä kolmen kuukauden kuluessa myönteisen oleskelulupapäätöksen saamisesta, on näkemyksemme mukaan jo lähtökohtaisesti usein liian myöhään.

Turvapaikanhakijoiden mahdollisuutta jäädä sille paikkakunnalle, jossa heillä on hyvät työllistymis- ja osallistumismahdollisuudet tulisi tukea. Lisäämällä tietoisuutta työntekijän oikeuksista ja velvollisuuksista ennaltaehkäistään työvoiman hyväksikäyttöä ja työperäistä ihmiskauppaa. Tässä erilaisilla neuvontapalveluilla on merkittävä rooli.

Hallitusohjelmassa ja sen myötä talousarvioesityksessä on vahva painotus toisaalta työperäisen maahanmuuton tukemiseen, ja toisaalta työntekoon liittyvien kotoutumistoimenpiteiden vahvistamiseen. Työllistyminen on onnistuneessa kotoutumisessa täysin keskeisessä roolissa, ja on hyvä, että tähän panostetaan.

Samalla kuitenkin huomioimme, että työllistyminen tai kouluttautuminenkaan eivät riitä, mikäli vastaanottava yhteisö tai yhteiskunta on syrjivä. Suomen Punainen Risti pitää tarpeellisena, että yhdenvertaisuuden edistämiseen sekä rasismin ja syrjinnän ehkäisemiseen kiinnitetään nykyistä enemmän huomiota ja suunnataan varoja. Kotouttamisresurssit voivat mennä hukkaan, jos rasismin ja syrjinnän ehkäisyä ei huomioida eikä resursoida riittävästi.

Kristiina Kumpula
pääsihteeri
Suomen Punainen Risti